

Kunst

Magische en intense dag met Lachenmann

Reportage November Music

Uitverkochte zalen in Den Bosch bij hardcore avantgarde van de 80-jarige componist Lachenmann. Hij opent je oren voor alles wat je nooit wilde horen.

Van onze verslaggeefster
Persis Bekkering

'S HERTOGENBOSCH De 'Lachenmann-challenge', noemen de studenten het donderdagochtend opgewonden in het Bossche muziekcentrum De Toonzaal. Zouden ze het allemaal volhouden, een hele dag luisteren naar de wondermooie maar ongewone avantgarde-muziek van de Duitse componist Helmut Lachenmann?

Het programma is bomvol, met drie concerten van elk zo'n anderhalf uur, zonder pauze. Na afloop kwartiertje rust en weer door met de krakende, zuchtende, stormende klanken van Lachenmann. En dan 's avonds verder in de Grote Kerk met *Accanto*, voor soloklarinet, groot orkest en tape.

November Music, het jaarlijkse festival in Den Bosch voor nieuwe muziek, heeft het ook deze editie weer voor elkaar: uitverkochte concerten, op een doordeweekse dag. Hoe lukt dat, buiten de Randstad, met zulke experimentele muziek? Grotendeels is dat te danken aan conservatoriumstudenten uit het hele land. Onder begeleiding van hun docenten (die het minder gretig hebben over een 'Lachenmann-torture') vullen zij de halve zaal.

Aanleiding voor de 'Dag met Lachenmann' is de 80ste verjaardag van deze invloedrijke componist. Hij is er zelf, vertelt humoristisch en toegankelijk over zijn muziek in een openbaar interview en speelt twee stukjes op piano (ritmisch niet perfect, moet gezegd).

Snelcursus Lachenmann: hij is de bedenker van het begrip *musique concrète instrumentale*, wat betekent dat hij niet is geïnteresseerd in de mooie gepo-

lijste tonen van bijvoorbeeld een viool, maar in de materiële geluiden ervan, het knallen van een snaar als je eraan plukt, de ademteug voordat je een noot aanzet. Luisteren naar Lachenmann is een magische, intense ervaring, want het opent je oren voor alles wat je normaal niet wilt horen, of niet hebt geleerd te horen.

Waarom hij die klanken niet uit een computer haalt, is hem vaak gevraagd. 'Het gaat mij om de activiteit van het luisteren', zegt hij. 'Een viool neemt de hele traditie van klassieke muziek mee, dus als je op een viool krast, hoor je dat tegen die achtergrond.' Daarom is live de beste manier zijn muziek te ondergaan. En het levert ook prachtige beelden op: een cellist die over de krul van zijn instrument strijkt, een klarinet waar in gebruld wordt.

Het is, in termen van cynici, avantgarde van het type piepknor, maar het is ook verrassend hoe gemakkelijk je je in deze muziek kunt verliezen. In *Serynade*, gespeeld door Yukiko Sugawara, golven de boventonen door de vleugel als in een ademend, pulserend wezen. Het *Allegro Sostenuto* voor pianotrio (met cello en klarinet) klinkt als één instrument, dat heen en weer vliegt door de ruimte. Je zit als betoverd in je stoel.

Wilbert Bultink schreef voor het Franse Diotima Quartet een nieuw strijkkwartet in de geest van Lachenmann. Die is te horen in fluisterklanken en soms woeste dynamiek, maar Bultink toont zichzelf in de inzet van een rijk kleurenpalet.

Ook Yannis Kyriakides schreef een nieuw stuk, *Der Komponist*, voor de Philharmonie Zuidnederland en dirigent Bas Wiegers. Hij gebruikte spectrale algoritmen om een uitspraak van Lachenmann te sampelen, wat resulteert in transparante klanken met lange akkoorden en veel glissandi. Het koper klinkt helder in de kerk, de galmende akoestiek werkt alleen maar mee. Lachenmann ademt er doorheen.

Een enkele student is er bij de concerten even tussenuit gepiept. Het is ook veel. Aan het eind van de dag zit je hoofd vol, maar zijn je oren schoongespoeld. Die Lachenmann-challenge, dat zou iedereen eens moeten doen.